

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 6, 2014

УДК 336.71

О. П. Зоря,

к. с. н., доцент кафедри «Облік і аудит»,

*доцент кафедри «Облік і аудит», Запорізький національний технічний університет, м.
Запоріжжя*

Н. В. Шевченко,

магістрантка 6 курсу, Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

МЕТОДИКА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПАТ «ВТБ БАНК»

O. P. Zorya,

*PhD associate professor, associate professor of accounting and auditing chair,
Zaporizhzhya National Technical University, Zaporizhzhya*

N. V. Shevchenko,

master, the 6-th course, Zaporizhzhya National Technical University, Zaporizhzhya

METHODS OF INTERNAL AUDIT OF CREDIT OPERATIONS JSC "VTB BANK"

Обґрунтовано особливості технології аудиту кредитних операцій ПАТ «ВТБ БАНК». Визначено напрями вдосконалення системи внутрішнього аудиту та контролю в банках України.

Proved technology features audits lending operations PJSC "VTB BANK". The ways of improvement of internal audit and control of banks in Ukraine.

Ключові слова: *аудит, контроль, банк, Положення НБУ, ефективність.*

Key words: *audit, control, bank, Bank Regulation, efficiency.*

Постановка проблеми. Світовий досвід розвитку ринкових економічних відносин свідчить про значну увагу науковців та практиків до поглиблення розуміння місця й ролі в цих відносинах системи внутрішнього контролю, вагомою складовою якої є внутрішній аудит. Згідно з вимог центральних банків більшості європейських держав, створення служб внутрішнього аудиту для фінансово-кредитних установ є обов'язковим.

Організація внутрішньобанківського контролю завжди залишається актуальним питанням для менеджменту банку на всіх рівнях управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням методології та організації аудиту фінансово-кредитних установ присвячені праці українських та зарубіжних вчених. Проблеми внутрішнього аудиту в банках і, зокрема, аудиту кредитних операцій розглядають у своїх наукових працях і публікаціях багато вітчизняних вчених, а саме: А. М. Герасимович, Л. М. Кіндрацька, О. І. Кіреєв, О. М. Сарахман, О. І. Скаско, Т. С. Смовженко, Г. І. Сп'як, Т. І. Фаріон, Г. Белоглазова, Л.П. Кролівецкая, Є. Лебедева та ін.

Згадані автори у своїх працях розглядають теоретичні основи застосування внутрішнього аудиту в банках, методика й організацію його проведення, використання стандартів внутрішнього аудиту. А також вказують, що Міжнародними стандартами аудиту визначається необхідність підтвердження внутрішнім контролем раціональності та обачності ведення справ у банку відповідно до прийнятої радою директорів політики та стратегії, проведення операцій тільки після отримання відповідного дозволу, повноти, точності й своєчасності складання бухгалтерської звітності та інших документів, а також здатність керівництва банку ідентифікувати, оцінювати й управляти ризиками. Але, сьогодні в Україні мають місце певні невідповідності в законодавчому аспекті діяльності внутрішнього аудиту. Крім того, питання функціонування внутрішнього аудиту, як виду контролю за діяльністю банківських установ ще не повністю вирішене, а тому є актуальним і потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Проаналізувати методику внутрішнього аудиту кредитних операцій ПАТ «ВТБ БАНК». Визначити напрями вдосконалення системи внутрішнього аудиту та контролю в банках України

Метою статті є визначення особливостей основних завдань та функцій проведення аудиту в комерційних банках, а також важливості аналітичних процедур та перспективного аналізу якості кредитного портфеля кредитної установи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із основних напрямків діяльності кредитної установи є надання грошових коштів клієнтам в обсягах та на умовах, що передбачені угодою. Саме тому якісний та своєчасний аудит кредитного портфеля банку є вкрай важливим.

Кредитування – найбільш прибуткова стаття банківської діяльності. Саме при формуванні кредитного портфеля виникають банківські ризики, що пов'язані з прийняттям помилкових управлінських рішень, протизаконними маніпуляціями з кредитами, непередбачуваними економічними наслідками.

Важливими причинами недоліків у функціонуванні банківського сектора є відсутність ефективної системи корпоративного управління в комерційних банках України, незрілість відносин у питаннях взаємодії власників і менеджменту при веденні банківського бізнесу, неухвага власників до ведення активних операцій у комерційних банках або використання їх лише як інструменту отримання вигоди. Внаслідок цього в комерційних банках і по теперішній час високого ризику зазнають кошти не тільки клієнтів, кредиторів, вкладників, а й держави.

Збільшення кількості проблемних кредитів обумовлено не тільки наслідками фінансової кризи (девальвація національної валюти, зменшення номінальних та реальних доходів населення, обсягів реалізації готової продукції підприємств тощо), а й досить ризиковою та неадекватною кредитною політикою банку. Оцінка рівня ризику практично за всіма видами кредитів базувалася на поточних та ретроспективних даних. Кредитоспроможність позичальника оцінювалася без врахування індивідуальних особливостей та перспективних оцінок отримання ним достатнього рівня доходів.

У зв'язку із цим однією з актуальних проблем внутрішньобанківської діяльності є дослідження системи внутрішнього контролю комерційного банку та ролі внутрішнього аудиту в її функціонуванні.

Практика проведення аудиту кредитної діяльності банків першої та другої групи набула достатньо високого рівня розвитку. Особливо вигідно вирізняються підходи банків з іноземним капіталом. Поєднання майже двадцятирічного досвіду роботи в умовах ринку в Україні та західної культури ведення банківського бізнесу значно відрізняється від традиційних методів контролю (ревізії операцій), що були притаманні економічним суб'єктам нашої країни. Перевірки проводяться, переважно планові, але в практиці кредитування часто виникає потреба в тематичному аудиті. Як планові, так і тематичні внутрішньоаудиторські перевірки здійснюються виходячи із певної мети та згідно з визначеними керівництвом служби внутрішнього аудиту стандартів і принципів, які відображаються у програмі аудиту.

Внутрішній аудит банківської діяльності в системі фінансового контролю, що представляє собою незалежну перевірку й експертну оцінку стану банку, які здійснюються спеціальним підрозділом служби аудиту, спрямований на організацію ефективного моніторингу системи внутрішнього контролю банку.

Мета внутрішнього аудиту операцій з кредитування значно ширша, ніж традиційні цілі ревізії, що були визначені за часів радянської планової економіки. Вимоги ринку, розширення спектру банківської діяльності зумовили значний розвиток теоретичних та методичних розробок з питань банківського аудиту, включаючи й внутрішній.

У більшості українських банків, де створений відділ внутрішнього аудиту, його функції на сучасному етапі обмежуються контролем за правильністю ведення бухгалтерського обліку й відповідністю вимогам зовнішніх і внутрішніх нормативних документів, а також здійсненням комплексних перевірок філіалів. Разом з тим, у сучасній світовій банківській практиці склалося значно ширше розуміння цілей внутрішнього аудиту. Його головна місія нині визначається як сприяння банку в досягненні поставлених цілей шляхом всебічної оцінки внутрішніх систем управління, ризик-менеджменту й контролю; надання рекомендацій щодо підвищення їх ефективності.

Дослідження стану внутрішнього аудиту в комерційних банках України показали, що в більшості з них внутрішній аудит зводиться до ревізії банківських операцій, що значно знижує ефективність внутрішнього контролю та практичну цінність результатів.

В економічній літературі трапляються різні підходи до визначення сутності внутрішнього аудиту і контролю кредитних операцій. Міжнародний стандарт аудиту 610 «Розгляд роботи внутрішнього аудиту» розглядає термін «внутрішній аудит» як оцінювальну діяльність служби, створеної суб'єктам господарювання [1]. Методичні рекомендації щодо проведення внутрішнього аудиту фінансових установ, які затверджені розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 27.09.2005 р. № 4660, зазначають, що внутрішній аудит – незалежна експертна діяльність служби внутрішнього аудиту фінансової установи, яка полягає у проведенні перевірок та здійсненні оцінки, як правило, таких елементів:

- системи внутрішнього контролю фінансової установи;
- фінансової та господарської інформації;
- економічності та продуктивності фінансової установи;
- дотримання банківськими установами законів, нормативних актів та інших зовнішніх вимог [2].

Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України, затверджене Постановою Правління НБУ від 30.12.98 р. №566, виділяє внутрішній аудит як незалежний підрозділ, який не бере участі у виконанні операцій, а періодично здійснює перевірки та оцінює:

- адекватність і ефективність заходів та системи внутрішнього контролю;
- управління ризиками і кредитним та інвестиційним портфелем;
- повноту, своєчасність і достовірність фінансової та іншої звітності;
- дотримання принципів і внутрішніх процедур обліку;
- відповідність регулятивним вимогам [3].

Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України, затверджене Постановою Правління НБУ від 20.03.98 р. №114, визначає внутрішній аудит банку як незалежну оцінку системи внутрішнього контролю, який встановлено в комерційному банку [4].

На сучасному етапі розвитку банківської системи роль внутрішнього аудиту полягає у тому, що при перевірці процедур та процесів внутрішнього контролю вони можуть не стільки ідентифікувати випадки їх недотримання, скільки:

- систематично та об'єктивно оцінювати ступінь впливу таких випадків на ефективність діяльності банку;
- рекомендувати менеджменту банку заходи щодо усунення знайдених проблем і підвищення ефективності керівництва ризиками.

Кредитні операції є найприбутковішими в банківському бізнесі. Це підтверджують і статистичні дані, що розміщені на сайті НБУ, згідно з якими станом на 01.05.2014 р. саме процентні доходи продовжують займати лівову частку в загальній структурі доходів банків України і складають 73,1% [5]. Але негативним фактором виступає те, що таким операціям притаманний ризик, що пов'язано з неможливістю повернення наданих кредитів. Кредитні операції комерційних банків є важливим формоутворюючим елементом структури доходів та видатків балансу і становлять близько 60% всіх операцій банку.

Виходячи з цього, кредитні операції як об'єкт аудиту потребують значної уваги з боку аудиторських служб. Адже чітке розмежування аудитором характеру кредитних операцій, які здійснюються комерційним банком є чи не вирішальним фактором у процесі формування думки аудитора про фінансово-кредитну діяльність комерційного банку в цілому.

Нормативним законодавством України стосовно банківських кредитних операцій визначаються як вид активних операцій, що пов'язані із наданням клієнтам коштів у тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування за певних умов, а також надання гарантії, поручництва, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій репо, будь-яке продовження терміну погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання по сплаті процентів та інших зборів з такої суми (відстрочення платежу).

Під аудитом кредитних операцій банку потрібно розуміти перевірку даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності стосовно активних банківських операцій, що пов'язані із наданням кредиту або наданням зобов'язань (гарантії, поручництва, авалу), з метою зниження кредитних ризиків банківської установи та висловлення незалежної думки аудитора про достовірність показників фінансової звітності, обліку банку, а також про відповідність здійснених активних операцій діючому банківському законодавству та внутрішнім Положенням банку.

Робоча програма аудиту кредитних операцій включає початкові аудиторські процедури, перевірки кредитних справ позичальників і процедури надання кредитів, правильності нарахування та обліку процентних і комісійних доходів за кредитними операціями, своєчасності і правильності обліку погашення кредитів, формування резервів під кредитні ризики та перевірка специфічних кредитних операцій.

Загальну схему аудиту кредитних операцій наведено на рис. 1.

Внутрішній банківський контроль кредитних операцій повинен забезпечувати:

- контроль за обґрунтованістю надання нових позик та їх умов (виду кредиту, його сумою, строком, ставкою відсотка, забезпеченням, порядком надання та погашення);
- контроль за процесом моніторингу:
  - за зміною фінансового стану позичальника;
  - за цільовим використанням кредиту,
  - за погашенням кредитної заборгованості,
  - за станом забезпечення;
- контроль за формуванням спеціальних резервів;
- контроль за роботою з проблемними кредитами;
- контроль обліку (у тому числі позабалансового, обліку за сумнівними, безнадійними кредитами);

– контроль індивідуального та портфельного кредитного ризику, його концентрації, дотримання встановлених лімітів кредитних операцій [6, с. 161-162].

Рис. 1. Загальна схема аудиту кредитних операцій

Таким чином, можна зробити висновок, що внутрішній контроль банку – це сукупність процедур, які забезпечують достовірність і повноту інформації, яка передається керівництву банку, дотримання внутрішніх та зовнішніх нормативних актів при здійсненні операцій банку, збереження активів банку і його клієнтів, оптимальне використання ресурсів банку, управління ризиками, забезпечення чіткого виконання розпоряджень органів управління банку в досягненні мети, яка поставлена в стратегічних та інших планах банку.

Отже, маємо, що чіткого розмежування функцій внутрішнього контролю й внутрішнього аудиту в законодавчій базі України не проведено. У цьому контексті актуальним є положення, задеклароване документом Базельського комітету з банківського нагляду «Внутрішній аудит у банках і відносини наглядових органів та аудиторів», згідно з яким служба внутрішнього аудиту повинна бути незалежною від щоденної процедури внутрішнього контролю. Тобто треба чітко усвідомлювати, що внутрішній аудит не повинен бути рутинним процесом контролю за повсякденними операціями банку, він має працювати, перш за все, над оцінюванням систем, процесів і процедур.

Внутрішній аудит банку повинен бути безперервною функцією. Керівництво банку повинно забезпечувати дію постійного підрозділу внутрішнього аудиту, який відповідає розмірам банку та профілю його операцій.

Аудит кредитних операцій ПАТ «ВТБ Банк» є однією з найголовніших процедур внутрішнього аудиту і базується, в першу чергу, на аналізі структури кредитів, наданих клієнтам банку.

Кредити – це непохідні фінансові активи з фіксованими або визначеними платежами, що не котируються на активному ринку. Угоди за ними не укладаються з метою негайного або короткострокового перепродажу та не класифікуються як торгові цінні папери або інвестиційні цінні папери, доступні для продажу. Такі активи відображаються за амортизованою вартістю з використанням методу ефективної ставки відсотка. Прибутки та збитки за такими активами відображаються у звіті про прибутки та збитки при вибутті або зменшенні корисності таких кредитів, а також у процесі амортизації.

Спочатку банк визначає, чи існують об'єктивні індивідуальні ознаки зменшення корисності коштів у кредитних установах та кредитів клієнтам, що обліковуються за амортизованою вартістю, кожен з яких окремо є суттєвим, а також індивідуальні або сукупні ознаки зменшення корисності фінансових активів, кожен з яких окремо не є суттєвим. У разі якщо об'єктивні ознаки зменшення корисності розглянутого окремо фінансового активу (суттєвого або несуттєвого) відсутні, цей актив включається до групи фінансових активів з аналогічними характеристиками кредитного ризику. Така група фінансових активів оцінюється на предмет зменшення корисності на сукупній основі. Активи, що оцінюються на індивідуальній основі на предмет зменшення корисності, і стосовно яких визнається або продовжує визнаватися збиток від зменшення корисності, не повинні оцінюватись на предмет зменшення корисності на сукупній основі.

За наявності об'єктивних ознак понесення збитку в результаті зменшення корисності фінансових активів сума збитку визначається як різниця між балансовою вартістю активів та поточною вартістю очікуваних майбутніх грошових потоків (за вирахуванням майбутніх очікуваних збитків за кредитом, які ще не були понесені). Балансова вартість активу зменшується шляхом застосування рахунку резерву під зменшення корисності та сума збитку визнається у звіті про прибутки та збитки. Процентні доходи продовжують нараховуватись на знижену балансову вартість на основі первісної ефективної ставки відсотка за активом. Кредити та відповідний резерв списуються, коли вже немає реальної перспективи відшкодування у найближчому часі, а все забезпечення було реалізовано чи передано банку. Якщо у наступному році сума очікуваного збитку від зменшення корисності збільшується або знижується й така зміна може бути об'єктивно пов'язана з подією, що відбулася після визнання збитку від зменшення корисності, то раніше визнаний збиток від зменшення корисності збільшується чи зменшується шляхом коригування рахунку резерву під зменшення корисності. Якщо списання пізніше відшкодовується, то сума відшкодування відображується як дохід у звіті про прибутки та збитки.

Поточна вартість очікуваних майбутніх грошових потоків дисконтується за первісною ефективною ставкою відсотка за фінансовим активом. Якщо кредит надано під плаваючу процентну ставку, то ставкою дисконтування для визначення збитків від зменшення корисності буде поточна ефективна ставка відсотка. Розрахунок поточної вартості очікуваних майбутніх грошових потоків забезпеченого фінансового активу відображає грошові потоки, що можуть виникнути в результаті звернення стягнення за вирахуванням витрат на отримання та продаж забезпечення, незалежно від вірогідності звернення стягнення.

З метою сукупної оцінки зменшення корисності фінансові активи розподіляються на групи на основі внутрішньої системи кредитних рейтингів Банку, з урахуванням характеристик кредитного ризику, як, наприклад, вид активу, галузь економіки, географічне розташування, вид забезпечення, статус наявності прострочених платежів та інші відповідні фактори.

Майбутні грошові потоки за групою фінансових активів, які оцінюються на предмет зменшення корисності на сукупній основі, визначаються виходячи з історичної інформації щодо збитків за активами, характеристики кредитного ризику за якими аналогічні характеристикам за активами групи. Збитки попередніх періодів коригуються на основі поточної інформації з метою відображення впливу існуючих умов, що не мали впливу на ті роки, за які наявна історична інформація щодо збитків, та усунення впливу умов у попередніх періодах, які не існують на даний момент. Оцінки змін у майбутніх грошових потоках відображають та відповідають змінам у відповідній інформації, за якою ведеться спостереження, за кожен рік (наприклад, зміни у рівні безробіття, цінах на нерухомість, товарних цінах, платіжному статусі чи інших факторах, що свідчать про понесені збитки та їх розмір). Методи та припущення, що були використані для оцінки грошових потоків аналізуються регулярно з метою зменшення будь-яких розбіжностей між розрахунковим та фактичним збитком [9].

Аналіз загальної структури наданих кредитів подано в табл. 1.

Таблиця 1.

Загальна структура кредитів, наданих клієнтам банку, тис. грн.

Кредити клієнтам	2012	2013	Абсолютний приріст	Темп зростання,%	Темп приросту, %
Кредити юридичним особам	24624233	20414265	-4209968	82,90	-17,10
Споживчі кредити	2049911	2134746	84835	104,14	4,14
Іпотечні кредити	782997	666115	-116882	85,07	-14,93
Автокредити	752538	662627	-89911	88,05	-11,95
Усього кредити клієнтам	28209679	23877753	-4331926	84,64	-15,36
Мінус – резерв під зменшення корисності	(4454132)	(5954934)	-1500802	133,69	33,69
Кредити клієнтам	23755547	17922819	-5832728	75,45	-24,55

Зробивши аналіз даної таблиці, можемо сказати, що загальна сума наданих кредитів зменшилась: на кінець звітного періоду вона становила 17922819 тис. грн., що на 5832728 тис. грн. або на 24,55% менше, ніж у попередньому році.

До такого зменшення призвели наступні складові:

- зменшення кредитів юридичним особам на 4209968 тис. грн. або на 17,10%;
- зменшення іпотечних кредитів на 116882 тис. грн. або на 14,93%;
- зменшення авто кредитів на 89911 тис. грн. або на 11,95%.

Це зменшення потягнуло за собою підвищення суми резерву від зменшення корисності на 1500802 тис. грн. або на 33,69%.

Як позитивний момент слід відмітити підвищення суми споживчих кредитів, яка становила 2134746 тис. грн. на кінець звітного періоду, що на 84835 тис. грн. або на 4,14% більше, ніж у попередньому періоді.

Далі подається аналіз динаміки кредитів за категоріями клієнтів, щоб визначити стан кредитних операцій банку.

Таблиця 2.

Динаміка кредитів за категоріями клієнтами, тис. грн.

Категорії клієнтів	2012	2013	Абсолютний приріст	Темп зростання,%	Темп приросту, %
Приватні компанії	21502099	18905740	-2596359	87,93	-12,07
Фізичні особи	3585446	3463488	-121958	96,60	-3,40
Державні компанії	3122134	1508525	-1613609	48,32	-51,68

Провівши аналіз динаміки кредитів за категоріями клієнтів, маємо те, що відбулося зменшення за всіма категоріями кредитів, а саме: кредити, надані приватним компаніям – зменшення на 2596359 тис. грн., або на 12,07%; кредити фізичним особам – на 121958 тис. грн., або на 3,4%; кредити, видані державним компаніям – на 1613609 тис. грн., або на 51,68%.

Наступним етапом подаються кредити, що надаються, головним чином, клієнтам, що здійснюють свою діяльність на території України у наступних галузях економіки.

Таблиця 3.

Динаміка кредитів за галузями економіки, тис. грн.

Категорії клієнтів	2012	2013	Абсолютний приріст	Темп зростання, %	Темп приросту, %
Будівництво і управління нерухомістю	5618835	5448988	-169847	96,98	-3,02
Торгівля	5143960	4360794	-783166	84,78	-15,22
Фізичні особи	3585446	3463488	-121958	96,60	-3,40
Машинобудування	2909613	2419759	-489854	83,16	-16,84
Транспорт	2859945	2357522	-502423	82,43	-17,57
Послуги	2780484	2055463	-725021	73,92	-26,08
Сільське господарство та харчова промисловість	1783956	1590053	-193903	89,13	-10,87
Металургія	1482647	1148119	-334528	77,44	-22,56
Хімічна галузь	698003	336475	-361528	48,21	-51,79
Енергетична промисловість	586729	297864	-288865	50,77	-49,23
Промислове виробництво	540896	179628	-361268	33,21	-66,79
Видобування та обробка вугілля	62953	55745	-7208	88,55	-11,45
Інше	156212	163855	7643	104,89	4,89

Проаналізувавши всі групи кредитів за галузями, отримали те, що лише кредити, надані на інші види діяльності, мають позитивну тенденцію розвитку. Іншим присутня хвильова динаміка – від незначного зменшення, як галузі будівництва і управління нерухомістю (169847 тис. грн., або 3,02%) та фізичним особам (121958 тис. грн., або 3,4%), до значущого, як хімічна галузь (361528 тис. грн., або 51,1791%), енергетична промисловість (288865 тис. грн., або на 49,23%) та промислове виробництво (361268 тис. грн., або 69,79%).

Станом на 31 грудня 2013 року ПАТ «ВТБ Банк» мав концентрацію кредитів у сумі 5 891 482 тис. грн., наданих десятьом найбільшим позичальникам-третім особам (25% загального кредитного портфелю) (2012р.: 5 885 138 тис. грн., або 21% загального кредитного портфелю). Станом на 31 грудня 2013 року під ці кредити було створено резерв у розмірі 811 835 тис. грн. (2012р.: 284 812 тис. грн.) [9].

Внутрішній аудит повинен бути незалежним від підрозділів банку, які він зобов'язаний перевіряти і мати відповідний статус всередині банку. У сучасних українських умовах внутрішній аудит, як правило, підпорядкований виконавчому керівництву банку, що значно обмежує ефективність його роботи. У західних банках начальник служби внутрішнього аудиту, за звичаєм, входить до складу Ради директорів банку. За внутрішній аудит, як правило, відповідає безпосередньо Голова Ради директорів. Таке місце в організаційній структурі забезпечує незалежність внутрішнього аудиту від будь-якого члена виконавчого керівництва. Начальник служби внутрішнього аудиту може бути також присутнім на окремих засіданнях Правління банку, але з правом лише дорадчого голосу. Водночас поширена практика, коли Голова служби внутрішнього аудиту є повноправним членом комітету з управління активами й пасивами банку.

Система внутрішнього аудиту буде корисною і стійкою при функціонуванні, якщо при її проектуванні враховано чотири основні вимоги, які пов'язані з управлінням ризиками.

По-перше, система повинна відображати ставлення головних менеджерів до ризику. З'ясовано, що головний менеджер визнає систему внутрішнього аудиту корисною, якщо вона буде доступною і зрозумілою для нього, а основним продуктом такої системи є рекомендації щодо управління ризиками, доповнені аналітичною поточною інформацією, аналітичною прогнозуною інформацією, аналізом і прогнозом діяльності конкурентів.

По-друге, відсутність у ній перешкод у формі фантомних ризиків. Саме така система забезпечує необхідну й достатню інформацію для аналізу та профілактики реальних ризиків ринкової економіки.

По-третє, повинен бути забезпечений динамізм системи внутрішнього аудиту, який передбачає її внутрішній саморозвиток. Сектор банківських послуг змінюється разом зі змінами в ринковій економіці,

інформаційних технологіях і законодавстві. Ці зміни забезпечують інтенсивний і екстенсивний розвиток банків, який характеризують розширення спектра банківських послуг і глобалізація банківської діяльності. Одним з проявів глобалізації національних комерційних банків є освоєння нових регіонів за кордоном.

По-четверте, система повинна забезпечувати диференціацію загального й інтеграцію одиничних ризиків. З нашої точки зору, повинен бути забезпечений перехід від загальних ризиків до одиничних і навпаки. Це життєво необхідно, оскільки при збільшенні обсягів і видів банківських продуктів та послуг спостерігаються тенденції до зростання кількості одиничних банківських ризиків, проте процеси управління загальним банківським ризиком можуть, але не повинні розростатися до нескінченності. Остання вимога зумовлює формування ієрархічної системи банківських ризиків, які впливають на діяльність кредитної установи.

Виходячи із суті сукупного ризику, ієрархічна система повинна мати щонайменше три рівні: загального ризику, часткових ризиків, одиничних ризиків. Наявність декількох ієрархічних рівнів забезпечить поступальний відбір найзначніших ризиків як вплив внутрішнього аудиту. Так, для управління ризиком необхідно розуміти види і ступінь небезпеки часткових і одиничних ризиків, з якими стикаються кредитні організації [8].

Тільки сукупність вимог сприяє ефективному управлінню загальним ризиком. Вимоги настільки щільно між собою пов'язані, що нехтування однією з них зразу ж негативно позначається на інших, підвищуючи імідж внутрішнього аудиту, і призводить до фінансових втрат банку.

Висновки з проведеного дослідження. Необхідність розвитку та вдосконалення підходів, методики внутрішнього аудиту як вагової складової системи внутрішнього контролю банку обумовлена потребами зниження ризиків у банківській діяльності. Опрацювання процедур внутрішнього аудиту направлене на розуміння керівництвом та персоналом банку їх необхідності як послуги, яка використовується не повною мірою через неоднозначне тлумачення об'єктів внутрішнього аудиту у банках.

Бібліографічний список.

1. Використання результатів роботи внутрішнього аудитора: Міжнародний стандарт аудиту 610 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minin.gov.ua.
2. Методичні рекомендації щодо проведення внутрішнього аудиту фінансових установ, затверджено розпорядженням Держкомісії з регулювання ринків фінансових послуг від 27.09.2005 р. №4660 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
3. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України: Постанова Правління НБУ від 30.12.98 р. №566 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
4. Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України: Постанова Правління НБУ від 20.03.98 р. №114 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
5. Сайт НБУ Статистичні дані [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
6. Белова І. В. Організація контролю в банку: [навч. посібник] / І. В. Белова. – Суми: Університетська книга, 2009. – С. 161-162.
7. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у банках: методологія і практика / Л. М. Кіндрацька. – К.: КНЕУ, 2002. – 286 с.
8. Фаррахов И. Т. Оценка величины риска банковских портфелей / И. Т. Фаррахов. – М., 2006. – 15 с.
9. Річний звіт ПАТ «ВТБ Банк» за 2013 рік.

References.

1. “Vykorystannia rezultativ roboty vnutrishnoho audytora: Mizhnarodnyi standart audytu 610”, [Online], available at: www.minin.gov.ua.
2. Derzhkomisiya z rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluh, “Metodychni rekomendatsii shchodo provedennia vnutrishnoho audytu finansovykh ustanov, zatverdzheno rozporiadzhenniam from 27.09.2005 #4660”, [Online], available at: www.minfin.gov.ua.
3. Postanova Pravlinnia NBU, “Polozhennia pro orhanizatsiiu bukhhalterskoho obliku ta zvitnosti v bankakh Ukrainy”, from 30.12.98, #566, [Online], available at: www.rada.gov.ua.
4. Postanova Pravlinnia NBU, “Polozhennia pro orhanizatsiiu vnutrishnoho audytu v komertsiiynykh bankakh Ukrainy” from 20.03.98, #114, [Online], available at: www.bank.gov.ua.
5. NBU, Statystychni dani, [Online], available at: www.bank.gov.ua.
6. Bielova, I. V. (2009), *Orhanizatsiia kontroliu v banku*, Universytetska knyha, Sumy, Ukraine, pp. 161-162.
7. Kindratska, L. M. (2002), *Bukhhalterskyi oblik u bankakh: metodolohiia i praktyka*, KNEU, Kyiv, Ukraine, p.286.
8. Farrahov, I. T. (2006), *Ocenka velichiny riska bankovskih portfelej*, Moscow, Russia, p. 15.
9. Richnyi zvit PAT «VTB Bank» za 2013 rik.